

3. Сафарян С. Проблеми формування читацької компетенції школярів у світлі сучасного змісту шкільної літературної освіти. *Всесвіт. л-ра в серед. навч. закл. України*. Київ, 2008. № 10. С. 4–6.

Захарченко Дар'я Миколаївна
(*наук. керівник – д-р іст. наук., професор Передерій І. Г.*)
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»,
м. Полтава

ПУБЛІЧНІ БІБЛІОТЕКИ УКРАЇНИ ПІД ЧАС ВІЙНИ: АДАПТАЦІЯ ДО НОВИХ РЕАЛІЙ ТА ВИЗНАЧЕННЯ ПРІОРИТЕТІВ ДІЯЛЬНОСТІ (НА ПРИКЛАДІ ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛАСТІ)

З початком повномасштабної воєнної агресії російської федерації проти незалежної України бібліотекарі, розуміючи важливість всебічного опору цій навалі, активно працюють на культурному фронті та підтримують наукову й освітню діяльність. Організація обслуговування у воєнний час – це, безумовно, сьогочасний виклик та новий досвід для всіх бібліотекарів.

Українські бібліотеки сьогодні – це і міцний інформаційний тил, і освітній фронт активної й ефективної комунікації із зовнішніми аудиторіями.

Бібліотеки Полтавської області, крім виконання своїх безпосередніх функцій, сьогодні здебільшого працюють також як волонтерські центри щодо надання різної допомоги та підтримки Збройним силам України, територіальній обороні та внутрішньо переміщеним особам: плетуть маскувальні сітки, заготовляють набори продуктів та медичні комплекти тощо, зорганізують або надають локацію для проведення тематичних заходів найрізноманітнішого штибу. Двері цих книгозбірень відкриті і для прихистку у підвальних приміщеннях населення під час повітряних тривог, і для бібліотечно-інформаційного обслуговування читачів.

В умовах воєнного стану дуже важливим у роботі бібліотек є інформаційний складник. Бібліотека може працювати як муніципальний інформаційний центр, центр правової інформації та допомоги, довідкова установа, медіахаб тощо. До того ж вона виконує роль центру доступу до інтернету, підтримання системної освіти або самоосвіти, цифрової та медіа-грамотності.

Важливим напрямом діяльності бібліотек у цей період є утвердження їх головними інформаційними центрами громади: «Бібліотека – “точка” допомоги та підтримки». Яскравим прикладом є діяльність бібліотек м. Кременчука у межах проєкту «Спільно. Точки зустрічі», який діє за підтримки Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ). Мета проєкту – облаштувати безпечні простори для вимушених переселенців, де вони зможуть отримати базову гуманітарну допомогу, соціальну та емоційну підтримку, доступ до індивідуальних та групових психологічних консультацій, долучитися до різноманітних заходів. Один із таких просторів уже відкрито в Кременчуцькій міській публічній бібліотеці. Родзинкою точки «Спільно» у книгозбірні є наявність мобільного планетарію [2].

В умовах війни відбувається швидке єднання українців, формування української політичної нації, виявом чого став, зокрема, й активний перехід багатьох українців, які традиційно говорили російською, на українську мову спілкування. І бібліотеки прийшли таким громадянам на допомогу, улаштовуючи розмовні клуби, курси опанування українською мовою. Їх учасники розвивають навички спілкування, насамперед щоб побороти мовленнєвий бар'єр та страх. Так, наприклад, восени 2022 р. у Центральній бібліотеці Полтавської міської територіальної громади працював 4-тижневий розмовний клуб «Єдині». Протягом 28 днів клуб здійснював навчальну підтримку в переході на українську мову, насамперед для ВПО. Протягом

навчання учасники щодня отримували завдання та навчальні матеріали, які мали допомогти подолати мовний бар'єр [3].

Важливим у діяльності публічних бібліотек є утвердження їх центрами з надання допомоги з питань законодавства України в період воєнного стану. При багатьох бібліотеках Полтавської області діють Центри надання безоплатної правової допомоги, до роботи в яких залучають юристів, членів громадських організацій, які можуть надати потрібну інформацію тим, хто її потребує.

Майже кожна бібліотека країни, яка не перебуває наразі в зоні активних бойових дій, нині стала волонтерським осередком і для своєї громади, і для тих людей, які тимчасово чи назавжди залишили свої домівки. Наприклад, ще у квітні 2017 р. при бібліотеці-філії № 7 Центральної бібліотеки Полтавської міської територіальної громади було зорганізовано волонтерський загін «Невтомні бабусі», який займається плетінням маскувальних сіток. Після початку повномасштабної війни до нього приєдналися й ВПО [4].

Бібліотеки стають також консультативними центрами для таких переселенців. Публічні бібліотеки Полтавського регіону створюють буклети, інформаційні матеріали, які допомагають цим особам отримати всю необхідну допомогу. На сайті Полтавської обласної універсальної наукової бібліотеки імені І. П. Котляревського діє постійна рубрика «Інформація для внутрішньо переміщених осіб», у розділі «Видання бібліотеки» представлені бібліографічні матеріали «Бібліотеки України під час війни: адаптація до нових реалій та визначення пріоритетів», «Розвиток України в умовах воєнного стану: зіткнення з новою реальністю» [1].

Під час воєнного стану головними громадянськими та професійними завданнями публічних бібліотек України є:

- забезпечення інформаційних потреб користувачів, актуалізація бібліотечних фондів, використання власних вебсайтів, соціальних мереж у популяризації можливостей бібліотек, підтримка вразливих верств населення та внутрішньо переміщених осіб;
- захист інформаційного простору (підготовка актуальної на час війни інформації та проведення освітніх заходів щодо протидії фейкам, дезінформації та боротьбі з кіберзагрозами);
- ініціативне фондування (збирання фактичного матеріалу, свідчень, документів тощо про воєнні дії, які становитимуть основу майбутніх документальних колекцій);
- інформаційна та просвітницька робота (представлення на сайтах та блогах публічних бібліотек корисної інформації для переселенців, тематичних дитячих малюнків, роботи митців, які підтримують українців у боротьбі з російським агресором; організація різноманітних семінарів та вебінарів, тематичних заходів тощо);
- надання онлайн-підтримки (бібліотекарі організують спільно з медичними працівниками онлайн-тренінги щодо надання першої домедичної допомоги, онлайн-лекції з психологічної підтримки, емоційного розвантаження за допомогою бібліотерапії, спільного перегляду кінофільмів тощо);
- організація бібліотечних послуг (облаштування в бібліотеках комфортних та зручних робочих місць для дистанційної роботи, започаткування курсів медіаграмотності, використання бібліотечного комп'ютерного обладнання тими, хто цього потребує тощо);
- волонтерські проекти (приміщення багатьох публічних бібліотек стали місцем укриття для населення, волонтерськими пунктами з розподілу і доставки гуманітарної допомоги, пунктами з приготування їжі для тимчасово переселених громадян та біженців, осередками з плетіння маскувальних сіток, бібліотекарі перекваліфікувалися у швачок та облаштували швейні майстерні, задовольняючи потреби Збройних сил України тощо);
- благодійна діяльність (організація збору нових українських книжок для доставки у зарубіжні бібліотеки, які реалізують програми допомоги українським біженцям).

Отже, війна, яку переживає сьогодні Україна, згуртувала українців, і опір агресорові чиниться на усіх фронтах, зокрема й на інформаційному, а бібліотекарі, маючи у своєму арсеналі великий досвід роботи з інформацією, а також перетворившись на центри місцевих громад, – захищають цей простір (викривають фейки, здійснюють інформаційну аналітику, навчають інформаційній гігієні, цифровим технологіям, виступають провайдерами й носіями правдивої інформації та офіційних новин).

Список використаних джерел

1. Полтавська обласна універсальна наукова бібліотека імені І. П. Котляревського. URL: <https://library.pl.ua/> (дата звернення: 10.04.2023).
2. Кошельнікова О. Бібліотека – «точка» допомоги та підтримки. [Комунальний заклад культури «Кременчуцька міська публічна бібліотека»]. *Бібліотечна планета*. 2022. № 2. С. 33–34.
3. Розмовляємо українською – наближаємо перемогу. URL: <https://cbs.poltava.ua/index.php/novynu/6318-rozmovlyamo-ukrajinskoju-nablizhaemo-peremogu> (дата звернення: 10.04.2023).
4. Знамenna дата для волонтерського загону «Невтомні бабусі». URL: <https://cbs.poltava.ua/index.php/novynu/6753-znamenna-data-dlya-volonterskogo-zagonu-nevtomni-babusy> (дата звернення: 10.04.2023).

Кондратенко Юлія Сергіївна
(*наук. керівник – д-р іст. наук, професор Передерій І. Г.*)
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»,
м. Полтава

ДІЯЛЬНІСТЬ УКРАЇНСЬКОЇ БІБЛІОТЕЧНОЇ АСОЦІАЦІЇ В УМОВАХ ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ РФ ПРОТИ УКРАЇНИ

Триває дев'ятий рік російсько-української війни, другий рік повномасштабної жорстокої збройної агресії рф проти українського народу. Але згуртованість, сила духу та єдність українців стали головним чинником протидії агресору. Він виявляється в усіх сферах та галузях діяльності, зокрема й у інформаційно-комунікаційній. Актуальним із цього погляду є з'ясування ролі провідного вітчизняного професійного об'єднання фахівців інформаційно-бібліотечної галузі в умовах загарбницької війни рф проти нашої держави.

ВГО Українська бібліотечна асоціація (далі – УБА) – всеукраїнська громадська організація, метою якої є всебічне сприяння розвитку бібліотечно-інформаційної сфери і забезпечення прав користувачів на якісне і своєчасне бібліотечне обслуговування та доступ до інформації, а також захист спільних інтересів членів асоціації. Визнана професійною спільнотою України та світу, вона сприяє розвитку громадянського суспільства, активно відстоює права громадян на доступ до всього обсягу накопичених знань та інформації, свободу слова, дотримання міжнародних норм у галузі авторського права, працює задля розвитку суспільства знань. Унаслідок повномасштабного вторгнення рф в Україну коло завдань УБА розширилося, вона заकुльтизувала для себе низку нових напрямів роботи.

Зокрема, УБА активно обстоює серед міжнародної бібліотечно-інформаційної спільноти (зокрема, Міжнародної федерації бібліотечних асоціацій та установ, далі – ІФЛА) розірвання всіх зв'язків та співпраці з бібліотечними установами рф і Білорусі та їх бібліотекарями, бібліотечними асоціаціями, адже саме вони сприяли агресивній пропаганді. Про послідовність позиції УБА свідчать відповідні документи: 2 звернення УБА до Президента, Правління та Членів ІФЛА від 28 лютого та 16 березня 2022 р. [2; 9], «Appeal to publishers and scientific content providers to stop the war in Ukraine March 2, 2022» [6], «Звернення щодо припинення зв'язків з російськими бібліотеками: вони є невід'ємною частиною російської військової пропаганди та підтримують політику агресії російського уряду» від 21 березня 2022 року» [3].

На жаль, позиція ІФЛА щодо війни рф проти України виявилася недостатньо рішучою. Першою реакцією була опублікована 1 березня 2022 року на сайті ІФЛА заява, у якій висловлювалася солідарність з українськими колегами, глибока стурбованість «ситуацією» та «конфліктом» в Україні, а також заклики до колег з інших країн підтримати біженців з України. У своїй заяві ІФЛА закликала до поширення правдивої інформації, але росію навіть не було